

*Синиша Симикић\**

*Факултет политичких наука  
Универзитет у Бањој Луци*

## РАЦИОНАЛНОСТ ДРЖАВА У МЕЂУНАРОДНОЈ ПОЛИТИЦИ: СТВАРНОСТ ИЛИ ИЛУЗИЈА?



Džon Miršajmer i Sebastijan Rozato.  
2024. *Razum i moć: kako države misle*. Podgorica: CID, 318 стр.

Један од најзначајнијих теоретичара међународних односа Џон Миршајмер (*John Mearsheimer*) заједно са Себастијаном Розатом (*Sebastian Rosato*) објавио је књигу која је значајан допринос анализи начина доношења одлука у међународној политици. Књига је изворно објављена на енглеском језику 2023. године под називом *How States think – The Rationality of Foreign Policy*, у издању Јејл универзитета (*Yale University*). Превод на српски језик услиједио је годину касније у издању подгоричке издавачке куће ЦИД под називом *Разум и моћ: како државе мисле*. Џон Миршајмер је професор међународних односа на Универзитету у Чикагу (*The University of Chicago*) док је Себастијан Розато професор теорија међународних односа на Универзитету Нотр Дам (*University of Notre Dame*). Књига коју су заједно написали сачињена је од девет поглавља, а уз њих су предговор као и биљешке и регистар имена. Полазно питање, којим аутори уводе читаоца у

\* Имејл адреса: [sinisa.simikic@fpn.unibl.org](mailto:sinisa.simikic@fpn.unibl.org); ORCID: 0009-0004-3945-2546.

књигу, јесте да ли су државе рационални актери у међународној политици? Недуго затим, у првом поглављу, аутори постављају основну хипотезу ове књиге, а то је да је држава рационалан актер уколико се њене одлуке заснивају на кредибилној теорији и кроз постојане промишљене дебате. Занимљиво је што књига започиње анализом рационалности одлуке Русије за напад на Украјину, фебруара 2022. године. Миршајмер је и у овој књизи поновио став раније изнијет у више својих радова да је Русија извела „превентивни самоодбрамбени рат”. Зашто је то самоодбрамбени рат Миршајмер објашњава тврдећи да се Русија понашала у складу са теоријом равнотеже снага „посматрајући напоре Запада да начине бедем на руској граници као егзистенцијалну пријетњу” (стр. 7). Како то не би дозволила, а такође у складу са теоријом реализма, у сврси опстанка државе Русија је покренула војну кампању. С тим у вези, одлука о нападу на Украјину за ауторе је сасвим рационална. Сукоб у Украјини је пресудно и утицао да аутори интензивирају рад на завршетку књиге коју су започели за вријеме пандемије ковид 19. Жеља да се објасни да напад Русије на Украјину није био нерационална одлука и да се кроз више исто-

ријских примјера преиспита рационалност државничких одлука кумовали су томе да књига буде одштампана 2023. године. У истом поглављу аутори износе највећи проблем с којим се сусрећу државе у међународној политици, а то је неизвјесност. Међународна политика је простор у коме је недостатак информација перманентно стање, јер су многи подаци недоступни, а они који су добијени нису увијек поуздани да би се беспоговорно на њих могло ослонити. Поред тога, државе обитавају у анархичном систему међународних односа у коме не постоји врховна власт која би их заштитила. Управо то утиче на рационално понашање држава јер због одсуства врховне власти међународна политика представља опасан посао и свака држава ће због свог опстанка рационално доносити одлуке. Претпоставка да је државама опстанак примарни циљ чини основу рационалности држава у међународној политици. Наведени принципи представљају конзистентан наставак Миршајмерових претходних теза изнијетих у књигама *Трагедија политике великих сила* и *Велика заблуда*. У другом поглављу које носи назив *Стратешка рационалност и неизвјесност* аутори анализирају на који начин извршни органи државе прикупљају информације

и врше процјене за доношење политичких одлука. Да би читалац схватио комплексност датог проблема приликом одабира политичке одлуке аутори наводе неколико историјских примјера. Један од примјера јесте однос Сједињених Америчких Држава према Европи након Другог свјетског рата. Између више опција које су им стајале на располагању САД су се одлучиле на останак у Европи, јер је процјена на основу расположивих информација ишла у прилог управо тој опцији. У коначници у овом поглављу аутори дефинишу стратешку рационалност држава као „начин на који креатори политике и државе разумијевају своју ситуацију и одлучују о модусу свога напредовања у неизвјесном свијету.” Треће поглавље представља разраду дефиниције стратешке рационалности. Зашто се одређене теорије сматрају релевантним, а неке друге не? То је једно од кључних питања овог поглавља. У кредибилне теорије аутори убрајају реализам, либерализам и конструктивизам. Некредабилне теорије, према ауторима, имају неколико празнина и то што имају нереалистичке претпоставке, постоји логичка неконзистентност те уколико постоји мало доказа у вези са њиховим свеобухватним тврдњама. Као примјер некредабилне тео-

рије, аутори наводе *цивилизационизам* Семјуела Хантингтона (*Samuel Huntington*) наводећи да је историјски доказано да је национализам, а не цивилизационизам, најјача идеологија на планети. Оно што је веома значајан елемент у књизи јесте теза да се рационалност одређене одлуке државе не може гледати кроз призму исхода које је та одлука произвела. Аутори су предуприједили могуће критике како је расплет догађаја одређене одлуке показао као нерационалне јер циљеви нису испуњени. Напротив, Миршајмер и Розато се вјешто ограђују од такве перцепције тврдећи да рационалност одлуке и коначни исход немају пуно везе. Како је то могуће? У тренутку када се политичко вођство једне државе одлучи на одређену одлуку заснивајући је на кредибилној теорији и кроз процес расправе, они не знају све околности које ће наступити у будућности. Разна спољна ограничења или непредвиђене околности могу спријечити државе да остваре своје циљеве. Још је Макијавели писао да је за владарца битна и фортуна, односно фактор среће у остваривању својих циљева. Миршајмер и Розато у четвртном поглављу анализирају супарничке приступе рационалности држава. Они, као супарничке приступе, узимају

присталице теорије рационалног избора и политичке психологије. Код теорије рационалног избора кључна теза јесте максимализација очекиване користи. Она је веома заступљена у политикологији, али је аутори критички преиспитују у намјери доказивања да она није валидна за анализу понашања држава у међународној политици. С друге стране, политичка психологија наводи да су „креатори политике по правилу нерационални зато што они не мисле у терминима максимализације очекиване користи када одабирају најбољу стратегију која води напретку”. Након теоријске анализе аутори су остатак књиге посветили преиспитивању историјских примјера кључних одлука великих сила. Историјске примјере су подијелили у двије категорије и то доношење великих стратешких одлука и кризне одлуке. У обје категорије аутори су анализирали по пет примјера. Оно што је интересантно је да су издвојили примјере за које су други аутори сматрали да су државе донијеле нерационалне одлуке. Миршајмер и Розато су баш супротно установили да су у свих десет примјера државе поступале рационално иако нису све имале повољне исходе. Такав је случај са Вилхелмовом Њемачком пред Први свјетски рат гдје су аутори доказали да је Њемачка донијела

рационалну одлуку у упуштање у надметање са Антантом, јер је била свјесна да уколико одгоди надметање за неколико година да ће чланице Антанте, прије свега Руска империја, додатно ојачати и самим тим Њемачка бити у неповољном положају. Сличан је примјер и са јапанском кризном одлуком да нападне Перл Харбур, 7. децембра 1941. године. Међутим, аутори су навели и четири примјера нерационалног понашања држава у истој класификацији на велике стратешке и кризне одлуке. Једна нерационална стратешка одлука, према ауторима, била је тзв. „политика попуштања” Велике Британије Хитлеру од 1933. до 1939. године. Британија се, потпуно супротно историјском искуству балансирајуће силе, на европском континенту одлучила за политику попуштања и Хитлеру начинила озбиљне уступке који су у коначници одвели Европу у рат. Након историјске анализе аутори су преиспитали циљну рационалност у контексту доношења политичких одлука. Кључна ставка у овој анализи јесте да је опстанак за државе основни мотив те да су сви други циљеви подређени овом. На крају, Миршајмер и Розато наводе да многи аутори повезују рационалност са миром међу државама. Међутим, према

њима, то је мијешање морала и рационалности. Како је у књизи кроз историјске примјере и наведено некада је рационално пријетити насиљем или посегнути за њим како би се заштитио властити опстанак.

Посматрана у цјелини књига представља битан допринос теоријама међународних односа, јер попуњава празнину везану за начин на који креатори државничких политика бирају које ће одлуке донијети. Књига је заснована на теорији офанзивног реализма. Основне одлике офанзивног реализма попут опстанка државе и неповјерења у друге државе због њихових офанзивних војних капацитета,

аутори су пресликали у анализи понашања држава у међународној политици. Књига је, такође, значајна и као вид другачијег промишљања узрока рата у Украјини. За разлику од већинског мишљења у западној научној јавности о руској кривници за рат, аутори износе опонентна становишта тврдећи да је рат за Русију био нужност те да се она само понашала у складу са теоријом реализма у међународним односима. Одважност таквог мишљења Миршајмера и Розата дају овој књизи додатну тежину, јер су својим примјером показали да наука не смије бити подложна идеологији ма од кога долазила.

---

\* Овај рад је примљен 13. маја 2025. године, а прихваћен на састанку Редакције 22. марта 2026. године.